

Fără o comunicare generalizată inclusiv și comunicarea verbală, negocierile principale și metodele ei sînt astăzi de neconceput. Însușirea și materializarea lor în relațiile dintre actorii internaționali este o strategie „panaceu”.

Referințe bibliografice

1. Roger Fischer, William Ury, Bruce Patton. Succesul în negocieri. Dacia. Cluj-Napoca. 1995.
2. Роджер Фишер и Уильям Юри. Путь к согласию. Наука. 1990.
3. Carnegie D. Comment se faire des amis. Hachete. Paris. 1990.
4. Roger Fischer, William Ury, Bruce Patton. Succesul în negocieri. Dacia. Cluj-Napoca. 1995.
5. Micchielli Alex. Les situations de communication. Eyrolles, Paris, 1991.
6. Mucchielli Alex. Les situations de communication. Eyrolles, Paris, 1991.
7. Mucchielli Alex. Arta de a influența. Polirom. București, 2002

Provocări ale societății contemporane: metamorfoze sau pseudometamorfoze socio-culturale

Dumitru DODUL,

dr., conf., univ., Departamentul Filosofie și Antropologie,
Universitatea de Stat din Moldova

Relațiile sociale actuale determinate de migrațiile în masă, mobilitatea sporită, caracteristici de bază ale contemporanității, au un impact devastator asupra condiției umane capabile să reacționeze la orice schimbare. Astfel, acei care migrează dintr-un mediu social în altul, ulterior pot provoca un dezechilibru în societatea gazdă. Însă, orice dezechilibru în cadrul unui sistem poate fi reversibil și poate avea capacitatea să restabilească echilibrul într-o nouă formă, temporar, sau în dependență de individ, societate și de circumstanțele create, poate condiționa și un nou model social.

O altă caracteristică a societății contemporane ține de existența a două procese care se dezvoltă în paralel. Pe de o parte, politicul și economicul - domenii viabile pentru societățile avansate tehnologic, care la sfârșitul secolului al XX-lea - perioadă de apogeu a democrației liberale - cunosc o dezvoltare progresivă și liniară, și de cealaltă parte, socialul, afectat de politic și economic, care în ultimul secol, a produs un impact considerabil asupra valorilor morale și spirituale. Degradarea capitalului social din acest spațiu pe parcursul ultimilor

generații, nu mai garantează întoarcerea la cei „trezeci de ani glorioși”¹. Astfel singura speranță - ține de un fenomen foarte puternic și anume de capacitatea interioară a condiției umane de reacționa la schimbare și, de „a restabili ordinea socială”. De succesul acestei capacități va depinde procesul de recreere a unui model sau constituirii unui nou model social, și doar în acest caz „sfârșitul istoriei” va fi depășit.

Teoreticienii din diverse domenii ale științelor au codificat schimbările intervenite în fundamentele civilizației actuale prin diferite noțiuni, unele vizând viteza procesului respectiv, altele rezultatul acestuia, dar fenomenul esențial este considerat același. Astfel, înanii '70 a secolului trecut, analizând sensul global al acestor schimbări care afectează civilizația contemporană, sociologul Daniel Bell și alți cercetători propun noțiunea de “societate postindustrială”, Zbigniew Brzezinski pe cea de “revoluție tehnnetronică”, Alvin Toffler pe cea de “tranziență”, “șoc al viitorului” sau “al treilea val” al civilizației, care anticipează societatea informațională.[4].

Analiza fenomenelor care prin amploare, ritm și imprevizibilitate au depășit parametrii specifici paradigmei schimbării, evaluarea multiplelor și complicatele lor consecințe a fost cu atât mai dificilă, cu cât tot ceea ce se știa cu privire la schimbare a trebuit revizuit, completat și adaptat sub acțiunea cercetărilor și studiilor care s-au grupat într-o "teorie a tranziției"(Philippe C. Schmitter, Juan J. Linz, Samuel F. Huntington). Potrivit acestui demers, transformările care privesc schimbarea nu sunt limitate doar la nivelul minor a simplelor „procese de ruptură” [3], dar au o influență considerabilă asupra raporturilor sociale. În sectoare și sfere de activitate dintre cele mai diverse. Actualitatea acestor teoretizări a proceselor "de tranziție" constă în caracterul multidisciplinar al cercetărilor și în aspectul "problematic" sau "provocator" al abordării "situațiilor de schimbare". Spre deosebire de excesele economiciste și politologice ale cercetărilor anterioare, la etapa actuală sunt luate în considerare cu mai multă atenție dimensiunile *psihologice, culturale, juridice, comunicaționale și informaționale* care leagă fenomene aparent independente de transformările regionale și globale mult mai ample. Distanța dintre o asemenea cale ideală și realitățile tranziției poate fi evaluată prin intermediul unor indicatori socio-economici și politici care exprimă nivelul funcționalității instituțiilor democratice, calitatea dialogului politic, volumul și structura alocării resurselor, comparativitatea standardelor de producție și consum sau gradul de mobilitate fizică și socială. Tendința pentru reprezentarea tranziției drept

¹Perioada 1945–1975 / 1948 -1973 este cunoscută sub numele de cei „trezeci de ani glorioși”, în care Occidentul a cunoscut o perioadă fără precedent de creștere, stabilitate și coeziune. Condițiile economice și sociale înregistrate în această perioadă au fost remarcabile. Începând cu 1973, după cei 30 de ani glorioși, a urmat o perioadă de creștere încetinită și de instabilitate macroeconomică, sistemul de protecție socială conceput anterior fiind tot mai greu de gestionat.

dezvoltare ascendentă cu priorități reale, este justificată de savanți cu argumente care asociază procesele de schimbare cu traiectoria particulară a fiecărei societăți în istorie. Într-o astfel de perspectivă, fenomene și procese care sunt considerate prin tradiție drept incompatibile ori compatibile secvențial, pot fi corelate și analizate în sincronicitatea lor. Tranziția economică nu o exclude pe cea socială, iar crearea instituțiilor nu trebuie despărțită de evoluția mentalităților și de sensul cultural al schimbărilor din societate. Recesiunile economice -însoțite de nenumărate nemulțumiri, frustrări ori dezechilibre sociale - nu se transformă instantaneu în tot atâtea revolte deschise, mobilizări contestatate și crize politice de amploare, ele vor conduce lent, dar sigur, spre o compromitere a sistemelor democratice.

Restructurărilor la care asistăm confirmă faptul că mutațiile perioadei actuale echivalează cu o schimbare radicală de paradigmă în sensul acelei definite de T. Kuhn. În același context, în a doua jumătate a secolului al XX-lea cercetătorul Peter Drucker afirma că lumea care va rezulta din această rearanjare/revedere a valorilor, credințelor, structurilor economice și sociale, a conceptelor și sistemelor politice, cu alte cuvinte a concepțiilor asupra lumii, va fi diferită de ceea ce și-ar putea imagina oricine astăzi. Conform concepției lui Peter Drucker, omul în acest cadru reprezintă o unitate condiționată de relații sociale, economice și politice, care formează împreună natura sa socială. Oamenii ca purtători de valori și roluri ar trebui să fie analizați de sociologi doar în contextul instituțiilor în care aceștea sunt incluși, și care le determină acțiunile. Salvarea unui echilibru dinamic și contradictoriu între elementele unui astfel de sistem poate fi realizat printr-un proces rațional capabil să monitorizeze tendințele și inovațiile sociale. Acceptarea unui program de activitate socială, necesită de la individ, dar în special de la manager, responsabilități sporite, față de societate. Astfel în unele domenii, din cadrul societății și a structurii ei, transformări de bază deja au avut loc. Faptul că noua societate va fi una non-socialistă, cât și una post-capitalistă, este mai mult decât posibilă.

Despre tranziția către un nou sistem revoluționar de producție relatează în lucrările sale cercetătorul american Alvin Toffler, care menționează că noul sistem presupune trecerea de la producția de masă, caracteristică lumii industriale - spre specializarea crescândă a produselor, dincolo de marketingul de masă, spre nișe și micro-marketing, dincolo de corporația monolitică, spre noi forme de organizare, dincolo de națiunea-stat, spre operațiuni care sunt atât locale cât și globale și, dincolo de proletariat, spre un nou «cognitariat»”. Acest moment relevant al tranziției, este relevat și de sociologul John Naisbitt, în cunoscuta lucrare *Megatendințe, Zece noi direcții care ne transformă viața* [6], în care cercetătorul american relatează despre tendințele acestei etape prin care trec SUA, atunci când: “gulerele albe, aflate în posturi tehnice, administrative și funcționărești depășeau ca număr gulerele albastre”. Este un reper “simbolic”,

după cum menționează Naisbitt dar și unul foarte concret. Pentru prima dată în istorie, într-o societate, acei care produc și manipulează informația devin mai numeroși și mai importanți decât cei care produc și administrează bunuri materiale.

Traseul evolutiv al “civilizației” înregistrează astfel o deplasare semnificativă de la țăran la muncitor, apoi de la acesta la funcționar, iar azi de la toți aceștia la “specialist” și “tehnician” în domeniul informatic.² Astfel cunoașterea devine cea mai importantă resursă strategică a “bogăției” și a dezvoltării sociale, iar computerul este instrumentul tehnic și simbolic al acestei schimbări. Economia bazată pe informație și pe noile tehnologii schimbă din temelii toate relațiile sociale și componentele vieții umane. Ne este data o putere nouă – viteza, dar aceasta ne face să pierdem în profunzime ceea ce câștigăm în aparență. Mijloacele prin care putem acționa se multiplică, dar fiecare acțiune cere un consum mai mare de energie. Pentru oportunitățile care ne sunt oferite plătim cu prețul dezechilibrului nervos. Toate creațiile de care dispunem (în special din domeniul tehnologiilor) depășesc capacitatea individuală de realizare; nu mai există, sincronism între mediu și individ. Suntem martorii următorului paradox: în situația în care omul comandă natura - propria sa natura rămâne așa cum era cu mii de ani în urmă. Din aceste considerente, suportăm consecințele tuturor acestor flageluri moderne care sunt, pe plan material - viteza, zgomotul etc., pe plan social - lipsa de siguranță, starea de încordare, și relațiile umane tensionate, condițiile de viață artificiale; pe plan personal - dificultatea de promovare etc.

Cadrul profesional este caracterizat, pe de o parte, ca o activitate ce devine tot mai monotona, iar de cealaltă ritmul de lucru, din ce în ce mai rapid. Astfel ne găsim în fața a două lumi: una în care domnește plictiseala și alta în care domnește surmenajul. Este rezultatul unei hiperactivități care nu ține seama de cerințele realității. Suntem impuși să întreprindem noi și noi acțiuni, în același timp, activitățile în curs se dezorganizează. Mai mult, noile activități sunt începute fără a dispune de o strategie adecvată. Existența imaginară începe să o domine pe cea reală - ea devine refugiul predestinat să camufleze realitatea.

În acest context, după cum recunosc și o mare parte a cercetătorilor din domeniile: umanistic, social, politic, economic etc., la etapa actuală nu este elaborată sau recunoscută, o nouă teorie socială, care în condițiile contemporanității ar putea deveni „paradigma unei noi ordine sociale”. Exemple prin care se manifestă tendințele constituirii unei noi ordine sociale le putem găsi în viața de zi cu zi. Întrebarea însă este următoarea, ordinea socială reprezintă o stare naturală a omului sau aceasta apare pentru că cineva sau ceva o determină. Thomas Hobbes, fondatorul științei politice moderne, a susținut că starea

²În 1979, personalul ocupat în agricultură reprezenta mai puțin de trei la sută în SUA, fiind întrecut ca număr de personalul permanent care lucrează în universități.

naturală a omului este un război al tuturor împotriva tuturor, și pentru a evita anarhia și pentru a restabili ordinea, este nevoie de un „Leviathan”. Acesta este motivul pentru care mulți oameni nu acceptă o astfel de asociație cu expresia de " ordine socială" care suna autoritar și amenințător pentru reprezentanții ai comunităților democratice, adepți ai liberalismului, conform cărui - drepturile omului trec înaintea drepturilor unui stat. Efectele urmarite vizează favorizarea dezvoltării democrației, iar elementele esențiale ce trebuie protejate sunt: libertatea și demnitatea persoanei, libertatea cuvântului și a conștiinței, dreptul la critică, dreptul la libera circulație, etc. Pentru a obține rezultatele scontate metodele utilizate rezidă în participarea cetățenilor la viața politică la toate nivelurile, crearea condițiilor favorabile pentru această participare, la fel și pledarea pentru o participare mai activă a tuturor categoriilor sociale; ameliorarea programelor școlare, mai ales, educația civică; informarea corectă a cetățenilor de către mass-media etc. Pe de altă parte, concepția lui Hobbes capătă actualitate, atunci când societatea se confruntă cu diverse tulburări sociale determinate de „fragilitatea democrațiilor moderne”.

Un studiu important asupra ordinii sociale și, asupra condițiilor apariției capitalului social spontan, indiferent de acțiunile statului, care este unul dintre cele mai importante realizări intelectuale în a doua jumătate a secolului XX, îi aparține lui Friedrich von Hayek, care a oferit un fundal epistemologic pentru explicarea ordinii spontane și pentru liberalism în general, în al doilea rând, filosoful și economistul austriac a clarificat rolul jucat de instituțiile economice, în special stabilirea prețurilor de piață (fenomen care la etapa actuală ne afectează constant), în analiza detaliată a proceselor de tip ordine spontană ale pieței și ale lumii sociale. Contribuția principală a lui Hayek la tradiția liberală ține de sublinierea limitelor epistemice ale capacității umane în proiectarea și coordonarea conștientă a instituțiilor noastre și a rezultatelor acestora. Pentru Hayek, problema de a crea o ordine economică sau socială provine din "faptul că niciodată cunoașterea circumstanțelor de care trebuie să facem uz nu există într-o formă concentrată sau integrată, ci doar ca fragmente dispersate de cunoștințe incomplete și adesea contradictorii, pe care le posedă toate persoanele în mod separat". Știind exact cum ar trebui să fie alocate resursele sau ce fel de practici sociale sau norme ne-ar servi cel mai bine, ar necesita ca noi să reunim într-un singur loc părți de cunoștințe pe care indivizii, familiile sau firmele le dețin. Hayek, în acest context a constatat că informațiile relevante pe care indivizii le dețin separat, nu pot fi centralizate în mâinile unei singure persoane sau unui grup care ar putea face apoi determinări a ceea ce este mai bine sau mai rău. [5]

În contextul societății postindustriale, puternic informatizate în care „marea ruptură” a schimbat fundamental structura normelor morale dominante în epoca industrială, nu este lipsit de importanță, după cum subliniază și Francis

Fukuyama, să cunoaștem despre existența unor importante surse naturale și spontane de ordine socială. Acest fapt ne sugerează că valorile culturale și morale vor continua să evolueze și vor permite oamenilor să se adapteze condițiilor tehnologice și economice în schimbare cu care se confruntă și faptul că această evoluție spontană va interacționa cu autoritatea ierarhică pentru a genera „o ordine extinsă a cooperării umane”. Individualismul, într-o incredibilă expansiune în timpul „marii rupturi”, conform filosofului american a început să-și cunoască limitele și să-și asume din nou unele responsabilități sociale, față de familie, de copii etc[3].

În această perioadă de tranziție cultura a produs numeroase construcții teoretice(idoli) care au împiedicat oamenii să vadă consecințele comportamentului personal, inclusiv asupra celor apropiați. Schimbarea acestor opinii, formate în mare parte de sursele media, cere analize și dezbateri la toate nivelurile societății.

Diversitatea mediilor de informare reprezintă un factor ce determină noi forme de viață și noi interacțiuni sociale. Internetul oferă instituțiilor publice și cetățenilor noi posibilități de comunicare și interacțiune, pe care nici nu le puteam presupune cu câteva decenii în urmă. Însă, noile tehnologii implică și anumite riscuri. Transnaționalitatea pe piața mondială de idei și în traseele informaționale, care ar trebui să ofere o „libertate nelimitată“, se transformă într-o extensie a puterii - puterea informației și a celor care o dețin, și folosesc rezultatele ei la nivel planetar.

Referințe bibliografice

1. Bauman Z., Globalizarea și efectele ei sociale, Antet, București, 2004
2. Dăianu D., Transformarea ca proces real, de la comandă la piață, Editura I.R.L.I., București, 1996
3. Fukuyama F., Marea Ruptură. Natura umană și refacerea ordinii sociale, Humanitas, 2011
4. Georgiu, G, Filosofia culturii: cultură și comunicare, București, Ed. Comunicare.ro, 2004
5. Hayek F.A. Constituția libertății, Institutul european, 1998
6. Naisbitt J., Megatendințe, Zece noi direcții care ne transformă viața, București :Editura Politica , 1989.
7. <http://www.ecol.ro/content/liberalismul-in-traditia-ordinii-spontane>